

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DREPT**

Obligațiile naturale

- Rezumatul tezei -

**Conducător de doctorat,
Prof. univ. dr. Liviu POP**

**Student-doctorand,
Adina-Nora BUCIUMAN**

2013

CUPRINS

Introducere.....	3
Cap. I Teorii privind noțiunea obligației naturale.....	8
1. <i>Istoricul noțiunii.....</i>	<i>8</i>
1.1. <i>Obligația naturală în dreptul roman.....</i>	<i>8</i>
1.2. <i>Obligația naturală în Vechiul drept francez.....</i>	<i>12</i>
2. <i>Teorii privind fundamentul obligației naturale. O breșă în dihotomia tradițională Drept – Morală?.....</i>	<i>13</i>
2.1. <i>Concepția clasică asupra obligației naturale.....</i>	<i>14</i>
A. <i>Obligația naturală – obligație civilă imperfectă.....</i>	<i>15</i>
B. <i>Critica teoriei clasice.....</i>	<i>17</i>
2.2. <i>Concepția modernă a obligației naturale.....</i>	<i>19</i>
A. <i>Teoria moralizantă asupra obligației naturale.....</i>	<i>21</i>
B. <i>Critica teoriei subiective.....</i>	<i>25</i>
a) <i>Discordanța dintre obligația naturală și datoria de conștiință în jurisprudență.....</i>	<i>26</i>
b) <i>Disocierea obligației de sancțiune.....</i>	<i>31</i>
2.3. <i>Concepția neo-clasică a obligației naturale.....</i>	<i>33</i>
A. <i>Teoria dualistă a obligației civile.....</i>	<i>34</i>
B. <i>Valoarea explicativă a concepției dualiste.....</i>	<i>35</i>
3. <i>Reflecții de sinteză.....</i>	<i>39</i>
Cap. II Juridicitatea obligației naturale.....	44
1. <i>Refuzul alterității instituționale: între juridic și etic.....</i>	<i>44</i>
1.1. <i>Între etică și morală.....</i>	<i>44</i>
1.2. <i>Dreptul – executorul regulii moralei?.....</i>	<i>47</i>
1.3. <i>Obligațiile naturale – datorii morale?.....</i>	<i>50</i>
2. <i>Fundamentul regulii juridice.....</i>	<i>56</i>
2.1. <i>Ontologie și metodologie juridică. Pozitivism versus iusnaturalism.....</i>	<i>56</i>
2.2. <i>Justiția – tropism eponim al normei de drept. Obligația naturală ca obligație juridică.....</i>	<i>64</i>
2.3. <i>Teoria non-dreptului și obligația naturală.....</i>	<i>72</i>
3. <i>Concluzii.....</i>	<i>81</i>
Cap. III Obligația naturală și obligația civilă.....	84
1. <i>Structura obligației civile.....</i>	<i>84</i>
1.1. <i>Vulnerabilitatea teoriei dualiste a obligației civile.....</i>	<i>84</i>
A. <i>Premisele teoriei dualiste a obligației.....</i>	<i>85</i>
B. <i>Critica teoriei dualiste.....</i>	<i>90</i>
a) <i>O interpretare istorică greșită.....</i>	<i>90</i>
i) <i>Critica anteriorității obligației delictuale în dreptul roman.....</i>	<i>91</i>
ii) <i>Critica asimilării regimului garanților procedurali cu cel al ostaticilor primitivi....</i>	<i>93</i>
iii) <i>Critica identificării originii contractelor extrajudiciare în garanție.....</i>	<i>94</i>
iv) <i>Critica metodei cercetării.....</i>	<i>94</i>
b) <i>O capacitate teoretică limitată.....</i>	<i>95</i>

C. Concluzii.....	97
1.2. Influența teoriei drepturilor subiective asupra conceptului de obligație civilă.....	99
A. Dreptul subiectiv – de la ideea filosofică la tehnică juridică.....	100
a) Jurnalul unei mutații a gândirii juridice.....	100
b) Dreptul subiectiv între beneficii și efecte adverse.....	105
B. Dreptul subiectiv și obligația civilă.....	110
a) Inserarea dreptului subiectiv în definiția obligației civile.....	110
i) Obligația – temei al acțiunii.....	111
ii) Extinderea domeniului obligației.....	112
b) Definiția obligației civile sau când unu plus unu fac altceva decât doi.....	114
i) Datorie, creanță, obligație. Un implant cel puțin incomod.....	115
ii) Norma agendi. Valoarea normativă a datoriei.....	116
iii) <i>Facultas agendi</i> . Creanța ca drept subiectiv.....	124
iv) Obligația civilă – un drept de a obține executarea unei norme individuale de comportament.....	129
2. În loc de concluzii. Structura obligației naturale.....	130
Cap. IV Relația dintre obligațiile naturale și liberalități.....	135
1. <i>La nivelul tehnicii juridice: o problemă de compatibilitate a obligației naturale cu intenția liberală.....</i>	135
1.1. <i>Teza incompatibilității obligației naturale cu intenția liberală.....</i>	136
A. <i>Incompatibilitatea absolută tradițională.....</i>	136
B. <i>Teoria „modernă”: incompatibilitatea de principiu.....</i>	137
a) Regula: excluderea intenției liberale.....	137
b) Excepția: obligația naturală de a dona.....	139
1.2. <i>Teza compatibilității obligației naturale cu intenția liberală.....</i>	141
A. <i>Critica soluției tradiționale.....</i>	141
a) Argumentare exegetică deficitară.....	141
b) Afect și tehnică juridică.....	145
B. <i>Calificarea neoclasică: intenție liberală – da, liberalitate – nu.....</i>	153
2. <i>Există o tensiune la nivel ontologic?.....</i>	156
2.1. <i>Fragilitatea instrumentelor de lucru.....</i>	156
A. <i>Altruism și egoism. Argumentul filosofic.....</i>	156
B. <i>Datorie sau dar-contradar. Argumentul antropologic.....</i>	158
C. <i>Schimb și legământ. Argumentul teologic.....</i>	161
2. <i>Liberalitatea și obligația naturală – între înțelegere și acțiune.....</i>	163
3. <i>Datoria de justiție naturală și patrimoniul. Precizări conclusive.....</i>	164
Cap. V Angajamentul unilateral – formă de pozitivizare a unei obligații naturale.....	167
1. Rolul angajamentului unilateral în crearea de obligații.....	168
1.1. Premisele dreptului obiectiv.....	169
A. <i>Iusnaturalismul secolului al XVII-lea – un testament greu de interpretat.....</i>	169
B. <i>Starea dreptului pozitiv. Privire comparatistă.....</i>	173
a) Dreptul francez. Insuficiența voinței unilaterale.....	173
b) Dreptul german. Teoria declarației de voință – între elan doctrinar și prudență legislativă.....	175

c) Replici ale originalelor. Reglementarea angajamentului unilateral în alte sisteme de drept continentale.....	178
d) Proiecte de codificări europene.....	178
e) Noul Cod civil român. Modernitatea cu orice preț.....	179
1.2. Valențele nomothete ale voinței unilaterale.....	181
<i>A. Pacta sunt servanda. De la regula morală la regula juridică.....</i>	<i>182</i>
a) Regula morală.....	182
b) Regula juridică.....	184
c) Consensualism și voluntarism. O distincție necesară.....	186
d) Voința internă și voința exteriorizată. Imperativul coerenței sistemului juridic.....	187
<i>B. Securitatea circuitului civil. „Reliance” sau despre un împrumut denaturat.....</i>	<i>193</i>
1.3. Rolul angajamentului unilateral în crearea de obligații juridice civile. Aspecte de tehnică juridică.....	198
<i>A. Angajamentul unilateral și dreptul obiectiv.....</i>	<i>198</i>
<i>B. Impactul legii pozitive asupra angajamentului.</i>	
<i>Sursa de obligații între act și fapt juridic.....</i>	<i>201</i>
<i>C. Actul unilateral – apanaj al puterilor subiective ale autorului.....</i>	<i>208</i>
2. Mecanismul transformării obligației naturale în obligație civilă.....	211
2.1. Teza clasică a novației.....	211
2.2. Teza actului confirmativ.....	214
2.3. Declarativ, recognitiv, atributiv. O clasificare a actelor sau a efectelor lor?.....	214
2.4. Angajamentul unilateral – instrument de pozitivizare a unei obligații naturale...218	
Cap. VI Obligații naturale rezultate din mecanisme de stingere imperfectă a obligației.....	221
1. Remiterea unilaterală de datorie.....	225
1.1. Remiterea de datorie – un contract cu efect extinctiv.....	226
<i>A. Natura convențională – consecință a efectului translativ?.....</i>	<i>227</i>
<i>B. Remiterea de datorie și principiul simetriei formelor.....</i>	<i>230</i>
<i>C. Polivalența remiterii de datorie.....</i>	<i>233</i>
1.2. Valoarea și efectele renunțării unilaterale la creanță.....	237
2. Mecanisme extinctive imperfecte în dreptul insolvenței.....	243
2.1. Reducerea cuantumului creanței prin planul de reorganizare.....	243
<i>A. Remiteri de datorie „forțate”?.....</i>	<i>244</i>
<i>B. Procedura insolvenței – suprimarea constrângerii statale.....</i>	<i>245</i>
<i>C. Fideiusorii și codebitorii solidari.....</i>	<i>248</i>
2.2. Descărcarea de obligații a debitorului persoană fizică la închiderea procedurii...249	
2.3. „Clause de retour à meilleure fortune”. Modularea convențională a efectului extinctiv al remiterii de datorie.....	251
3. Efectul extinctiv al prescripției.....	253
3.1. O limitare a protecției dreptului subiectiv.....	254
3.2. Efectul extinctiv – automat sau voluntar?.....	256
Cap. VII Contractul de joc sau joaca de-a contractul? Privire asupra obligațiilor rezultate din joc sau pariu.....	261
1. Șansa și dreptul. Atitudinea legiuitorului față de joc.....	261
1.1. Defavoarea clasică.....	261
<i>A. Dreptul roman.....</i>	<i>261</i>
<i>B. Dreptul medieval.....</i>	<i>264</i>
<i>C. Codul civil.....</i>	<i>267</i>

1.2. Timpuri și moravuri.....	268
2. Semnificația excepției de joc.....	270
2.1. JOACĂ „de-a contractul”?.....	271
<i>A. Teoria irelevanței jocului pentru drept.....</i>	<i>272</i>
<i>B. Jocul–contract, un pariu pierdut?.....</i>	<i>274</i>
a) Contractul – o categorie cu criterii incerte.....	274
b) Joc versus seriozitate? Jocandi causa versus contrahendi causa?.....	281
2.2. CONTRACT de joc ?.....	285
<i>A. Teorii care neagă valabilitatea jocului.....</i>	<i>285</i>
a) Reprimarea imoralității. Nulitate absolută.....	286
b) Protecția jucătorului. Nulitate relativă.....	291
<i>B. Raportarea jocului și pariului la o teorie generală a contractelor aleatorii.....</i>	<i>295</i>
a) Utilitatea economică și socială a contractului aleatoriu – o favoare ce trebuie câștigată?.....	295
b) Excepția de joc – intervenționism etatic <i>versus</i> voință individuală.....	299
3. Mecanismul excepției de joc.....	304
3.1. Jocul (pariul) - angajament pe onoare.....	305
3.2. Datoria din joc/pariu – obligație naturală.....	310
4. Concluzii.....	314
Concluzia finală.....	316
Bibliografie.....	319

CUVINTE-CHEIE

Obligații naturale, obligații civile, obligații juridice, obligații morale, teoria dualistă a obligației, drept-morală, pozitivism juridic – drept natural, justiție, justiție comutativă, justiție distributivă, teoria non-dreptului, drept subiectiv, datorie, creanță, prerogativa de a primi, prerogativa de a pretinde, exigibilitate, liberalitate, plată, donații remuneratorii, act unilateral, angajament unilateral, *pacta sunt servanda*, consensualism, voluntarism, declarație de voință, act-fapt juridic, remitere de datorie, insolvență judiciară, concordat, *clause de retour à meilleure fortune*, prescripție extinctivă, contract de joc sau pariu, excepția de joc, noțiunea de contract, *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, cauză juridică, *jocandi causa*, *contrahendi causa*, angajament pe onoare.

REZUMAT

Prezenta lucrare își propune analiza obligațiilor naturale și problema situării lor în sfera juridicului. Lipsite de constrângere, dar admise în plan juridic prin recunoașterea valabilității plății, obligațiile naturale fac rareori astăzi obiectul unui studiu de doctrină. În ce ne privește, ne-am propus să demonstrăm natura juridică a obligațiilor naturale, argumentând o concepție anti-pozitivistă asupra dreptului. Obligația naturală este o datorie de justiție corectivă, în sensul dreptului natural clasic al teoriei aristoteliene, a cărei forță obligatorie este ignorată sau refuzată de dreptul pozitiv. Executarea sa este o plată, și nu o liberalitate. La nivel tehnic, ea se traduce printr-o datorie neexigibilă și creanță limitată la prerogativa creditorului de a primi prestația. Revelarea existenței, în cadrul obligației civile, a două dimensiuni parțial suprapuse, dar de natură distinctă, creanța, inclusă în sfera drepturilor subiective, și datoria, ca normă individuală de comportament, integrată în dreptul obiectiv, a permis analiza atât a ipotezelor de stingere imperfectă, cât și de naștere imperfectă a obligațiilor. De asemenea, existența normei obligaționale permite eficientizarea obligației naturale pe calea angajamentului unilateral al debitorului.

1. Studiul obligațiilor naturale prezintă o particulară dificultate, rezultată din concentrația sa redusă în plan legislativ și doctrinar, coroborată cu situarea sa conceptuală la marginea domeniului unor noțiuni a căror definiție face obiectul unor dispute greu de tranșat. La acestea se adaugă riscul de confuzie la care expune folosirea sintagmei de „obligații naturale” în sensuri diferite, dar care se ating totuși tangențial, de-a lungul epocilor juridice și al filosofiilor care le-au influențat.

Dreptul roman clasic și cel iustinian nu împărtășesc aceeași viziune cu privire la obligația naturală. În dreptul canonic, ea se impregnează cu o puternică tentă de morală creștină, pentru ca franciscanii să o atașeze unui drept natural divin asupra căruia nici Papa nu avea putere de interpretare. Confruntând concepțiile anterioare ale lui Domat, mai apropiat de tehnica din dreptul roman clasic, și Pothier, adept al concepțiilor canonice, redactorii Codului Napoleon aleg să nu precizeze noțiunea de obligație naturală, mulțumindu-se să arate, în cadrul textelor dedicate plății, că restituirea nu este permisă dacă aceasta a fost plătită de bună-voie. Nici formulele codurilor civile ulterioare, chiar dacă uneori vorbesc despre „obligații morale” nu sunt mai edificatoare asupra naturii obligației naturale.

2. Pornind de la aceste premise, doctrina referitoare la calificarea obligației naturale se partajează în cele două mari tendințe, deja conturate de cei doi mari juriști a căror operă a stat la baza codificării franceze. Fie că le grupăm în teorii clasice și teorii moderne, obiective și subiective,

tehnice și moralizante, miza disputei o reprezintă problema recunoașterii sau negării caracterului juridic al obligației naturale. Fără a contesta juridicitatea efectelor acestei obligații – plată valabilă și deci non-repetibilă -, partizanii celor două curente dezbat natura – juridică sau pur morală – a datoriei preexistente pe care se întemeiază executarea.

Circumscriindu-se acestor două orientări, trei sunt totuși concepțiile care au fost îndelung apărute, motiv pentru care le-am acordat în **primul capitol** al lucrării atenție și tratare distinctă. Concepției subiective, așa-zis “moderne”, promovate de Georges Ripert, care și-a propus demontarea teoriei obiective clasice a lui Aubry și Rau, i se opune astăzi o nouă viziune tehnică, rezultat al unei remodelări remarcabile a acesteia din urmă. Este vorba de teoria neo-clasică a obligației naturale, promovată de Jean-Jacques Dupeyroux, mulată pe concepția dualistă asupra obligației civile, promovată de pandectiștii germani.

3. Chestiunea juridicității obligației naturale împarte doctrina în două tabere pe poziții ofensive, dar contra-argumentele fiecăreia par a nu-și atinge ținta, astfel încât conflictul rămâne mereu deschis. Fluxului de sevă morală cu care Georges Ripert vrea să hrănească în permanență dreptul, i se opune o posibilitate structurală a existenței unei obligații juridice fără constrângere. Feliată în datorie (*Schuld*) și responsabilitate (*Haftung*), după modelul dualist de sorginte germană obligația civilă pretinde că poate trăi în plan juridic și după înlăturarea celui de-al doilea element, sub forma obligației naturale. Limbajul celor două viziuni diferite nu e însă unul comun, planurile lor de desfășurare nu se suprapun, ceea ce explică incapacitatea de a stabili ascendentul uneia asupra celeilalte.

4. Primul obiectiv pe care ne-am propus să îl atingem este găsirea punctelor de întâlnire ale celor două concepții asupra obligației naturale, pentru a le putea analiza forța persuasivă, așezate realmente față în față. În acest scop, s-a impus necesitatea recunoașterii imposibilității detașării dreptului de un sistem de valori care îl transcend, dându-i forță vitală și justificându-i eficiența. Beneficiile așa-numitei neutralități a dreptului în fața valorilor morale sunt o himeră atractivă, a cărei falsitate trebuie devoalată. Studiul conduce cititorul, în cuprinsul celui de-**al doilea capitol**, înspre dialectica determinării filosofice a conceptului de drept, care opune curentele pozitivismului juridic teoriilor dreptului natural.

Teza fundamentală a lucrării noastre este o pledoarie în favoarea ideii că întregul eșafodaj juridic este susținut și orientat în același timp de conceptul de justiție, dezvoltat în filosofia dreptului natural. Obligația, fie ea civilă, fie naturală, este o datorie care răspunde unui imperativ de justiție, determinat după celebrele formule ale lui Aristotel, *justiție corectivă* sau *comutativă* și

justiție distributivă. Mai precis, obligația naturală, la fel ca cea civilă, este o datorie de justiție corectivă, care impune debitorului să înlăture un dezechilibru injust de tip patrimonial. Indiferent de consacrarea sa prin norma pozitivă, obligația naturală se impune debitorului prin forța imperativului de justiție naturală. Refuzul identificării dreptului cu ansamblul normelor pozitive sau al deciziilor judecătorești, împiedică adoptarea celebrei construcții a *non-dreptului*, a lui Jean Carbonnier: obligația naturală nu se situează nici în afara dreptului, nici contra lui, ci este chiar în miezul acestuia, încheșat de regulile dreptului natural. Cei care trăiesc și acționează în armonie cu regulile justiției nu se situează în afara dreptului, ci la apogeul său. Aceasta întrucât dreptul înseamnă în primul rând justiție, artă a ceea ce este bun și echitabil.

Obligația naturală are o existență abstractă *obiectivă*. Este căutarea justului mijloc între pierdere și surplus. Având aceeași esență cu obligația civilă, obligația naturală diferă de aceasta prin lipsa consacrării sale pozitive, de legea etatică sau de voința privată creatoare de norme. Imperfecțiunea sa se reflectă nu la nivelul intensității cu care prestația este datorată, ci la acela al protecției creditorului pentru cazul neexecutării voluntare. Astfel, obligația naturală nu este simplul produs al conștiinței individuale, *subiective*. Aceasta din urmă intervine doar pentru a impulsiona executarea, în condițiile în care dreptul pozitiv o lasă la o parte.

5. Odată precizată substanța eminentă juridică a obligației naturale, se impune orientarea efortului cercetării înspre determinarea particularității structurale ale acesteia față de obligația civilă. În acest scop, am analizat mai întâi, în cel de-**al treilea capitol** al tezei, concepția dualistă asupra obligației civile. Întrucât separarea obligației în două componente distincte și independente, datoria (*Schuld*) și constrângerea (*Haftung*) poate fi foarte sugestivă pentru situația obligației naturale, devine necesară verificarea validității acestei teorii în ceea ce privește obligația civilă. O concepție unitară asupra structurii obligației trebuie să convingă nu doar în cazurile sale de excepție, ci, în primul rând, al celor care constituie regula. Sub acest aspect, teoria nu rezistă verificării. Cea mai importantă premisă a sa, pretinsa apariție, în dreptul roman, a obligației delictuale anterior celei contractuale este rezultatul unei interpretări istorice greșite. Sistemul compozițiilor voluntare nu reprezintă o transformare bruscă a remedului prin răzbunare cu o obligație delictuală, ci un sistem intermediar, în care amenda, ca facultate de răscumpărare, coexistă cu răzbunarea și se justifică prin existența acesteia din urmă. Obligația delictuală veritabilă, cu funcție de reparare, a apărut în dreptul roman cel mai probabil după modelul obligației *ex contractu*, dar nu mai devreme de sec. I al erei noastre. Sursele referitoare la perioada veche romană sunt prea puține și prea contradictorii pentru a putea extrage regimul garanțiilor procedurale. În orice caz, nu se poate proba în afara dubiului că *vindex, vas* și *praes* ar fi fost inițial ostatici, pentru a admite

susținerea adepților teoriei dualiste, conform căreia cele două elemente ale obligației s-ar fi reunit, în urma unui proces lent, mai întâi în persoana garanților. Teoria dualistă atribuie în mod hazardat concepțiilor primitive o capacitate de teoretizare de neconceput la o epocă în care dreptul reprezenta o sumă de soluții de speță.

În al doilea rând, teoria dualistă asupra obligației manifestă o capacitate teoretică limitată. Ea își reduce utilitatea la analiza unor instituții sau mecanisme punctuale, cazuri în care teoria clasică, a raportului creditor – debitor, nu are putere explicativă satisfăcătoare. Însă, reușind să explice elegant cazurile de excepție, situațiile anormale, viziunea dualistă ajunge în situația paradoxală de a fi incapabilă să justifice aspecte ce țin de funcționarea normală a obligației civile, lăsând nerezolvate, de pildă, determinarea mecanismului cesiunii de creanță sau regimul *pendente conditione* al obligației sub condiție suspensivă. Mai mult, teoria dualistă ignoră regulile care guvernează efectele contractului, în favoarea unei obligații hipertrofiate, în care garanțiile, deși născute dintr-un contract distinct de cel generator al obligației principale, sunt incluse în structura acesteia.

6. În ceea ce ne privește, pentru determinarea particularității structurale a obligației naturale față de obligația civilă, am pornit de la constatarea că, dacă obligația naturală este în general analizată exclusiv din perspectiva debitorului, obligația civilă este privită, în același timp, ca datorie sau creanță, ori datorie plus creanță. Încă din zorii studiilor noastre juridice, ne-a frapat această valență de dedublare a obligației civile, care îi permite să fie concomitent un element singular și o sumă a acelorași elemente unice cu care se identifică. Pare o sfidare a matematicii elementare. Sursa acestui paradox am identificat-o în inserarea conceptului de drept subiectiv în definiția clasică a obligației din dreptul roman. Clarificarea structurii obligației civile, dar și, implicit, a celei naturale, impune înțelegerea exactă a suplimentului de complexitate pe care noțiunea de drept subiectiv o aduce obligației civile.

Rezultat al sistematizării dreptului realizate de individualismul raționalist promovat de Hugo Grotius și Samuel von Pufendorf, noțiune de drept subiectiv are, în opinia noastră o natură instrumentală, și nu substanțială. Dreptul subiectiv, privit într-o concepție care nu include și libertățile individuale, nu există în afara funcției sale de explicare și sistematizare a juridicului.

Impactul succesului filosofilor individualiste asupra doctrinei juridice se coroborează în plan tehnic, în cazul obligației civile, cu o dublă evoluție: mai întâi, disocierea treptată a obligației de acțiunea în justiție, începând cu glosele secolului al XI-lea, face ca dreptul creditorului la ceea ce i se datorează să fie văzut separat de dreptul de a urmări în justiție executarea prestației; apoi, admiterea principiului consensualismului și generalizarea răspunderii civile conduc la extinderea

fără precedent a domeniului obligației. Ambele procese explică în parte virajul subiectivist al obligației civile, cuceririle dreptului subiectiv pe terenul definiției acesteia.

Cercetând mecanica inserției dreptului de creanță în definiția romană a obligației civile, am arătat că datoria, creanța și obligația nu pot fi termenii unei banale operații aritmetice. Conceptul unitar al obligației romane nu poate îngloba în mod firesc dreptul subiectiv. Datoria, amintită de definiția romană a obligației, și creanța, concretizare a dreptului subiectiv, reprezintă două dimensiuni distincte ale obligației, fiecare având o natură diferită. Datoria este o normă individuală de comportament care impune debitorului efectuarea unei prestații în favoarea creditorului. Având natura unei norme, ea se integrează în sistemul de norme ale dreptului obiectiv. Creanța este însă dreptul subiectiv al creditorului, care se descompune în prerogativa de a primi prestația și prerogativa de a pretinde. Natura diferită a acestor elemente face ca ele să aibă de multe ori un regim juridic distinct. Astfel, vor fi unele reguli și mecanisme juridice care afectează doar creanța (precum prescripția extinctivă), lăsând neatinsă datoria. Astfel, la nivel structural, obligația naturală se distinge de obligația civilă prin aceea că dreptul subiectiv pe care îl conferă creditorului este vidat de prerogativa de a pretinde prestația. La rândul ei, norma obligațională este identică în conținut și natură cu cea din obligația civilă, dar îi lipsește exigibilitatea.

7. Existența normei obligaționale justifică regimul juridic al obligației naturale, sintetizat sub formula *soluti retentio*. Actul voluntar de executare a obligației naturale este o, prin urmare, plată valabilă, act neutru sub aspectul onerozității sau gratuității, și nu o donație realizată în baza unui comandament moral. Lipsa prerogativei creditorului de a pretinde executarea, libertatea acestuia de a se supune sau nu vocii propriei conștiințe au alunecat adesea discursul în zona calificării actului de executare a obligației naturale ca liberalitate. Am prezentat aceste teorii în **capitolul al patrulea** al lucrării, în contextul problemei compatibilității obligației naturale cu intenția liberală. Căutarea justificării basculării în afara gratuității a unui act prin care „debitorul” transferă o valoare patrimonială, fără să poată fi constrâns juridic în acest sens, ratează domeniul tehnicii juridice, deviind, totuși fără un succes notabil, în sferile eticii, antropologiei, religiei, ceea ce poate sugera că aici dezbateră teoretică nu poate conduce la o explicație sub forma unui răspuns de tip binomial.

8. Concepția propusă de noi asupra obligației naturale ne-a permis să oferim argumente edificatoare asupra eficienței angajamentului unilateral de executare a unei obligații naturale. Problema actului unilateral generator de obligații a fost multă vreme unul din tabuurile doctrinei juridice franceze, fiind ignorat sau dezavuat și în dreptul nostru. Noul Cod civil român sugerează

abandonul tradiției prin reglementarea, în art. 1327, a caracterului obligatoriu al promisiunii unilaterale emise independent de acceptare. Am analizat în detaliu, în **capitolul al cincilea** al lucrării, valențele voinței unilaterale, cercetând influența pe care sistemele promovate de Hugo Grotius și Samuel von Pufendorf au avut-o asupra modelelor francez și german, care stau și azi la baza sistemelor juridice europene. În acest context, cercetarea noastră nu a putut ignora proiectele de codificare europeană, după formula cărora au fost redactate textele relevante din încă proaspătul nostru cod.

Regula *pacta sunt servanda* reprezintă traducerea laică în materie contractuală a regulii morale a respectării cuvântului dat. Ea nu se aplică în general manifestărilor de voință emise în vederea producerii de efecte juridice, ci numai celor cărora regula juridică, pozitivă sau naturală le recunoaște eficiența. Astfel, voința individuală poate acționa numai în sfera subiectivă a autorului, mai precis la nivelul drepturilor sau facultăților de care acesta poate dispune în mod liber. Ea nu va putea crea datorii noi, în sens de norme, dar va putea da eficiență unei norme obligaționale căreia îi corespunde doar prerogativa creditorului de a primi prestația. Mecanismul este acela al pozitivizării unei obligații naturale, prin manifestarea unilaterală de voință a debitorului, care pe această cale, renunță indirect la facultatea de a invoca lipsa de exigibilitate a datoriei sale.

9. Din aceeași perspectivă, am putut analiza și datoriile de joc sau pariu (**capitolul al șaptelea**), respectiv cele care rezultă din anumite mecanisme de stingere a obligației, pe care le-am considerat imperfecte (**capitolul al șaselea**). Prerogativa de a pretinde prestația fiind o creație rațională menită să asigure organizarea și protecția drepturilor subiective, ea poate fi înlăturată fie de legiuitor, pentru rațiuni de interes general sau de politică legislativă, fie chiar de titular, prin renunțarea la respectiva prerogativă. Astfel, datoria, ca normă obiectivă, rămâne să oblige debitorul, care, executând de bună-voie prestația, va efectua o plată datorată. Astfel pot fi explicate datoriile de joc și pariu, cele rămase în urma renunțării unilaterale la o creanță, mecanismele extinctive din domeniul insolvenței și concordatului judiciar și, bineînțeles, mult dezbătuta prescripție extinctivă.

10. Esențialul demersului nostru s-a orientat spre scoaterea la lumină a existenței unui principiu de justiție naturală care mustește în și printre ochiurile vastei rețele de legi și alte norme de drept pozitiv. Difuz și uneori imposibil de precizat cu rigla juridică obișnuită, el nu este mai puțin prezent. Acesta nu doar oferă măsura justă a lucrurilor, dar și incită la permanenta sa căutare.

BIBLIOGRAFIE

Lucrări, tratate, monografii

- Albu, Ioan** - *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984
- Alexandresco, Dimitrie** – *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român*, t. X, Tipografia Națională&Co., București, 1911
- Ammar, Daniel** – *Essai sur le rôle de l'engagement d'honneur*, thèse, Paris, 1990
- Aristotel** - *Etica Nicomahică*, Editura Iri, București, 1998 (trad. S. Petecel, ed. a II-a)
- Atias, Christian** – *Philosophie du droit*, P.U.F., Paris, 1999
- Atiyah, Patrick S.** - *Promises, Morals and Law*, Clarendon Press, Oxford, 1981
- Aubry et Rau** – *Cours de droit civil français d'après la méthode de Zachariae*, 5e éd., t. 6 par **Etienne Bartin**, éd. Imprimerie et Librairie Générale de Jurisprudence Marchal et Billard, Paris, 1920
- Aubry et Rau** – *Cours de droit civil français d'après la méthode de Zachariae*, 5e éd., t. 4, par **G. Rau, Ch. Falcimaigne**, éd. Imprimerie et Librairie Générale de Jurisprudence Marchal et Billard, Paris, 1902
- Avram, Marieta** – *Actul unilateral în dreptul privat*, Ed. Hamangiu, București, 2006
- Baias, Flavius-Antoniou A.; Chelaru, Eugen; Constantinovici, Rodica; Macovei, Ioan (coord.)** - *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, C.H. Beck, București, 2012
- Balestra, Luigi** – *Le obbligazioni naturali*, Giuffrè Editore, Milano, 2004
- Barré, Xavier** - *La lettre d'intention. Technique contractuelle et pratique bancaire*, Economica, Paris, 1995
- Baudry-Lacantinerie, G.; Wahl, A.** – *Traité théorique et pratique de droit civil des contrats aléatoires, du mandat, du cautionnement et de la transaction*, 3e éd., vol. 24, éd. Librairie de la Société du Recueil J.-B. Sirey et du Journal du Palais, Paris, 1907
- Bedoura, Jean** - *L'amitié et le droit civil*, thèse, Tours, 1976
- Beignier, Bernard** – *L'honneur et le droit*, éd. L.G.D.J., Paris, 1995
- Bénabent, Alain** - *Droit civil. Les obligations*, 11e éd., Montchrestien, Paris, 2007
- Bénabent, Alain** – *Droit civil. Les contrats spéciaux civils et commerciaux*, 6e éd., éd. Montchrestien, Paris, 2004
- Bénabent, Alain** – *La chance et le droit*, thèse, 1971, L.G.D.J., Paris, 1973
- Bianca, Cesare Massimo; Patti, Guido; Patti, Salvatore** - *Lessico di diritto civile*, terza edizione, Giuffrè Editore, Milano, 2001
- Bout, Roger** - *La gestion d'affaires en droit français contemporain*, L.G.D.J., Paris, 1972

- Boyer, Louis** - *La notion de transaction. Contribution à l'étude des concepts de cause et d'acte déclaratif*, Sirey, Paris, 1947
- Bruschi, Marc** – *La prescription en droit de la responsabilité civile*, Economica, Paris, 1997
- Bufnoir, C; Challamel, J.; Drioux, J.; Gény, F.; Hamel, P.; Lévy-Ullmann, H.; Saleilles, R.** - *Code civil allemand, traduit et annoté*, Imprimerie nationale, Paris, 1904
- Cantacuzino, Matei**, *Curs de drept civil*, ed. a II-a, Ed. „Ramuri”, Craiova, f.a.
- Capitant, Henri** - *De la cause des obligations (Contrats, engagements unilatéraux, legs)*, 3e éd., Paris, Librairie Dalloz, 1927
- Carbonnier, Jean** – *Droit civil, t. 4, Les obligations*, P.U.F., Paris, 1995
- Carbonnier, Jean** - *Essai sur les lois*, 2e éd., Defrénois, Paris, 1995
- Carbonnier, Jean** – *Flexible droit. Pour une sociologie du droit sans rigueur*, 10e éd., éd. L.G.D.J., Paris, 2001
- Carbonnier, Jean** - *Droit et passion du droit sous la Ve République*, Flammarion, Paris, 1996
- Carbonnier, Jean** – *Sociologie juridique*, 2e éd., P.U.F., Paris, 2004
- Carter, J.W.; Harland, D.J.** – *Cases and Materials on Contract Law in Australia*, 4th Edition, LexisNexis Butterworths, Australia, 2004
- Catala, Nicole** - *La nature juridique du paiement*, thèse, L.G.D.J., Paris, 1961
- Căpățină, Octavian** – *Titlul gratuit în actele juridice*, teză 1947, ed. Rosetti, București, 2003
- Cătuneanu, I.C.** - *Curs elementar de drept roman*, ed. a II-a, ed. „Cartea Românească”, București, 1924
- Cendrier, Adolphe** - *Les effets de l'obligation naturelle à l'encontre des créanciers civils*, thèse, Rennes, 1932, éd. Dalloz, Paris, 1932
- Champeaux, Jean** – *Étude sur la notion juridique de l'acte à titre gratuit en droit civil français*, thèse, Macon, J. Buguet-Comptour, 1931
- Chanteloup, Hélène** - *Les quasi-contrats en droit international privé*, éd. L.G.D.J., Paris, 1998
- Chirică, Dan* - **Drept civil. Succesiuni și testamente**, ed. Rosetti, București, 2003
- Ciobanu, Viorel Mihai** - *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, Ed. Național, București, 1996
- Ciocia, Maria Antonia** – *L'obbligazione naturale. Evoluzione normativa e prassi giurisprudenziale*, Giuffrè Editore, Milano, 2000
- Comparato, F. K.** - *Essai d'analyse dualiste de l'obligation en droit privé*, Dalloz, Paris, 1964
- Corre (Le), Pierre-Michel** - *Droit et pratique des procédures collectives*, Dalloz Action 2010/2011, 5e éd., Dalloz, Paris, 2009
- Dabin, Jean** – *Le droit subjectif*, Dalloz, Paris, 2008 (reprod. după lucrarea din 1952), pref. C. Atias
- Darmasin, Stéphane** – *Le contrat moral*, préf. B. Téryssié, L.G.D.J., Paris, 2000

- Deleanu, Ion** – *Drepturile subiective și abuzul de drept*, ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1988
- Deleanu, Ion** - *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Servo-Sat, Arad, 2001
- Deleanu, Ion** - *Părțile și terții. Relativitatea și opozabilitatea efectelor juridice*, Rosetti, București, 2002
- Deleanu, Ion** - *Ficțiunile juridice*, All Beck, București, 2005
- Deleanu, Ion; Deleanu, Sergiu** - *Mică enciclopedie a dreptului. Adagii și locuțiuni latine în dreptul românesc*, ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000
- Demogue, René** – *Les notions fondamentales du droit privé*, 1911, reed. Éditions la Mémoire du Droit, Paris 2001
- Demogue, René** - *Traité des obligations en général*, t. 1, *Sources des obligations*, Arthur Rousseau, Paris, 1923
- Demolombe, Charles** - *Cours de Code Napoléon*, t. 24, *Traité des contrats ou des obligations conventionnelles en général*, t. I, Paris, 1868
- Demolombe, Charles** - *Traité des engagements qui se forment sans convention. Des contrats ou des obligations en général*, t. VIII, éd. A. Lahure, Paris, 1882
- Deroussin, David** – *Histoire du droit des obligations*, Economica, Paris, 2007
- Dojană, Ionuț** – *Dreptul subiectiv*, Universul Juridic, București, 2010
- Domat, Jean** – *Les lois civiles dans leur ordre naturel*, 2e éd., Aubouin, Emery et Clouzier, Paris, 1697
- Dupeyroux, Jean-Jacques** – *Contribution à la théorie générale de l'acte à titre gratuit* thèse, Toulouse, L.G.D.J., Paris, 1955
- Duranton** - *Cours de droit civil français suivant le Code civil*, 4e éd., t. 10, Thorel – Guilbert, Paris, 1844
- Fabre-Magnan, Muriel** - *Droit des obligations*, t. 1, *Contrat et engagement unilatéral*, P.U.F., Paris, 2008
- Fenet, Pierre Antoine** - *Recueil complet des travaux préparatoires du code civil*, t. XIII, t. XIV, 1827 (reed. Osnabrück, 1968, Zeller, Otto)
- Flour, Jacques; Aubert, Jean-Luc; Savaux, Éric** - *Droit civil. Les obligations. 1. L'acte juridique*, 11e éd., par **J.-L. Aubert, É. Savaux**, Armand Colin, Paris, 2004
- Flour, Jacques; Aubert, Jean-Luc; Savaux, Éric** - *Droit civil. Les obligations. t. 2, Le fait juridique*, 10e éd., éd. Armand Colin, 2003
- Flour, Jacques; Souleau, Henri** - *Droit civil. Les libéralités*, par H. Souleau, sous la direction de Jean-Luc Aubert, éd. Armand Colin, Paris, 1982
- Forest, Grégoire** - *Essai sur la notion d'obligation en droit privé*, Dalloz, Paris, 2012
- Forray, Vincent** – *Le consensualisme dans la théorie générale du contrat*, L.G.D.J., Paris, 2007
- Frémont, A.-F.-M.** - *Recherches historiques et biographiques sur Pothier*, éd. Gatinéau, Orléans, 1859
- Frossard, Claude** - *Les obligations naturelles et la garantie de leur exécution en droit suisse*, thèse, Lausanne, 1960

- Ghestin, Jacques** – *Cause de l'engagement et validité du contrat*, L.G.D.J., Paris, 2006
- Ghestin, Jacques** – *Traité de droit civil. La formation du contrat*, 3e éd., L.G.D.J., Paris, 1993
- Ghestin Jacques; Billiau, Marc; Loiseau, Grégoire** – *Traité de droit civil. Le régime des créances et des dettes*, L.G.D.J., Paris, 2005
- Ghestin, Jacques, Goubeaux, Gilles, Fabre-Magnan, Muriel** - *Traité de droit civil. Introduction générale*, 4e éd., L.G.D.J., Paris, 1994
- Giffard, A.-E., Villiers, Robert** - *Droit romain et ancien droit français (obligations)*, 3e éd., éd. Dalloz, Paris, 1970
- Gobert, Michelle** - *Essai sur le rôle de l'obligation naturelle*, éd. Sirey, Paris, 1957
- Goicovici, Juanita** – *Formarea progresivă a contractului*, Wolters Kluwer, București, 2008
- Gomaa, N. M. K.** – *Théorie des sources de l'obligation*, L.G.D.J., Paris, 1968
- Grimaldi, Cyril** – *Quasi-engagement et engagement en droit privé*, Defrénois, Paris, 2007
- Grimaldi, Michel** – *Droit civil. Liberalités. Partages d'ascendants*, Litec, Paris, 2000
- Grotius, Hugo** - *Despre dreptul războiului și al păcii* (traducere, note și comentarii de George Dumitru), Editura Științifică, București, 1968
- Grzegorzcyk, Christophe; Michaut, Françoise; Troper, Michel (dir.)** - *Le positivisme juridique*, L.G.D.J., Paris, 1993
- Guarino, Antonio** - *Diritto privato romano*, dodicesima edizione, Editore Jovene Napoli, 2001
- Guyon, Yves** - *Droit des affaires, t. 2, Entreprises en difficultés. Redressement judiciaire – Faillite*, 5e éd., Economica, Paris, 1995
- Hamangiu, C.** – *Codul civil adnotat*, Editura All Beck, București, 2003
- Hamangiu, C.; Georgean, N.** - *Codul civil adnotat*, vol. VIII, ed. Librăriei „Universala” Alcalay & Co., București, 1932
- Hamangiu, C.; Rosetti-Bălănescu, I.; Băicoianu, Al.** – *Tratat de drept civil român*, vol. I, II, (reed.), Ed. All, București, 1998
- Hanga, Vladimir; Bob, Mircea Dan** – *Iustiniani Institutiones. Instituțiile lui Iustinian*, Universul Juridic, București, 2009
- Hanga, Vladimir; Bob, Mircea Dan** – *Curs de drept privat roman*, ed. a IV-a, Universul Juridic, București, 2011
- Harosa, Liviu-Marius** – *Drept canonic*, Universul Juridic, București, 2013
- Hiez, David** – *Étude critique de la notion de patrimoine en droit privé actuel*, L.G.D.J., Paris, 2003
- Huizinga, Johan** – *Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, Ed. Humanitas, București, 2003, (trad. H. R. Radian)
- Izorche, Marie-Laure** – *L'avènement de l'engagement par volonté unilatérale en droit privé contemporain*, Presses Universitaires d'Aix-Marseille, Aix-en-Provence, 1995
- Josserand, Louis** - *Cours de droit civil positif français, t. II, Théorie générale des obligations. Les principaux contrats du droit des suretés*, Librairie du

Recueil Sirey, Paris, 1930

- Josserand, Louis** - *Les mobiles dans les actes juridiques de droit privé*, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1984 (reéd.)
- Kelsen, Hans** - *Doctrina pură a dreptului*, Humanitas, București, 2000, trad. I. Constantin, după ediția a 2-a, revizuită și lărgită, 1960, retipărită Österreichische Staatsdruckerei, 1992
- Kocsis, Jozsef** - *Sanctiunea neexecutării obligațiilor civile contractuale*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2003
- Lambert, Sophie** – *L'intention libérale dans les donations*, P.U.A.M., Aix-en-Provence, 2006
- Larombière, Léobon Valéry Léon Jupile** - *Théorie et pratique des obligations*, t. 1, Pedone, Paris, 1885
- Larroumet, Christian** - *Droit civil*, t. I, 5e éd., *Introduction à l'étude du droit privé*, Economica, Paris, 2006
- Larroumet, Christian (dir.)** - *Droit civil*, t. VII, *Les sûretés personnelles*, par **J. François**, Economica, Paris, 2004
- Larroumet, Christian** - *Droit civil*, t.3, *Les obligations. Le contrat*, t. III, 5e éd. éd. Economica, Paris, 2003
- Laude, Anne** – *La reconnaissance par le juge de l'existence d'un contrat*, Presses Universitaires d'Aix-Marseille, 1992
- Laszlo-Fenouillet, Dominique** - *La conscience*, préf. G. Cornu, L.G.D.J., Paris, 1993
- Laurent, François** – *Principes de droit civil français*, t. XX, t. XVII, 4e éd., Bruylant-Cristophe&Cie Éditeurs, Bruxelles; Librairie A. Maresq, Ainé, Paris, 1887
- Legeais, Raymond; Pédamon, Michel (coord.)** - *Code civil allemand, traduction commentée du texte en vigueur au 31 octobre 2009*, Dalloz, 2010
- Leș, Ioan** - *Sanctiunile procedurale în materie civilă*, Hamangiu, București, 2008
- Leveneur, Laurent** – *Situations de fait en droit privé*, L.G.D.J., Paris, 1990
- Lévy, Jean-Philippe; Castaldo, André** – *Histoire du droit civil*, Dalloz, Paris, 2002
- Malaurie, Philippe** - *Droit civil. Les successions. Les libéralités*, éd. Defrénois, Paris, 2004
- Malaurie, Philippe, Aynès, Laurent** - *Cours de droit civil*, t. VI, *Les obligations*, 10e éd. éd. Cujas, Paris, 1999
- Malaurie, Philippe, Aynès, Laurent; Gautier, Pierre-Yves** – *Les contrats spéciaux*, éd. Défrenois, Paris, 2003
- Marcadé, V.** – *Explication théorique et pratique du Code civil contenant l'analyse critique des auteurs et de la jurisprudence*, t. VIII, *Commentaire-traité des petits contrats*, par **Paul Pont**, t. I, *Prêt. Dépôt et sequestre. Contrats aléatoires. Mandat*, 2e éd., éd. Delamotte et Fils, Paris, 1877
- Martin de la Moutte, Jean** - *L'acte juridique unilatéral. Essai sur la notion et sa technique en droit civil*, Sirey, Paris, 1951
- Marty, Gabriel; Raynaud, Pierre** - *Droit civil. Les obligations*, 2e éd., t. 1, *Les sources*,

Sirey, Paris, 1988

Marty, Gabriel; Raynaud, Pierre; Jestaz, Philippe - *Droit civil. Les obligations*, 2e éd., t. 2, *Le régime*, Sirey, Paris, 1989

Mazeaud, Henri; Mazeaud, Léon; Mazeaud, Jean; Chabas, François - *Leçons de droit civil*, t. I, premier vol., *Introduction à l'étude du droit*, 11e éd., par **F. Chabas**, éd. Montchrestien, Paris, 1996

Mazeaud, Henri; Mazeaud, Léon; Mazeaud, Jean; Chabas, François - *Leçons de droit civil*, t. II, premier volume, *Obligations. Théorie générale*, 9e éd. par **F. Chabas**, Montchrestien, Paris, 1998

Mazeaud, Henri; Mazeaud, Léon; Mazeaud, Jean; Chabas, François - *Leçons de droit civil*, t. IV, vol. 2, *Succesions-Libéralités*, 5e éd., par **L. Leveneur, S. Mazeaud-Leveneur**, éd. Montchrestien, Paris, 1999

Mazeaud, Henry, Léon et Jean – *Leçons de droit civil*, t. 3, vol. 2, 4e éd., par **M. De Juglart**, éd. Montchrestien, Paris, 1974

Morin, Anne – *Contribution à l'étude des contrats aléatoires*, L.G.D.J., Paris, 1998

Moroianu, Gheorghe Emil – *Actualitatea normativismului kelsian*, All Beck, București, 1998

Mozas, Philippe – *La notion de dette en droit privé*, thèse, Bordeaux IV, 1996

Nicolae, Marian – *Tratat de prescripție extinctivă*, Universul Juridic, București, 2010

Nicolae, Marian – *Prescripția extinctivă*, Rosetti, București, 2004

Nițoiu, Roberta – *Teoria generală a contractelor aleatorii*, Ed. All Beck, București, 2003

Paradiso, Massimo – *I contratti di gioco e scommessa*, Giuffrè Editore, Milano, 2003

Pelet, Jean - *La théorie dualiste de l'obligation et son application en droit suisse*, thèse, Lausanne, 1937

Pelissier, Anne – *Possession et meubles incorporels*, Dalloz, Paris, 2001

Peterka, Nathalie – *Les dons manuels*, L.G.D.J., Paris, 2001

Picod, Nathalie – *La remise de dette en droit privé*, Dalloz, Paris, 2013

Piperea, Gheorghe - *Insolvența: legea, regulile, realitatea*, Wolters Kluwer, București, 2008

Planiol, Marcel – *Traité élémentaire de droit civil*, 3e éd., t.2, *Les preuves. Théorie générale des obligations. Les contrats. Privilèges et hypothèques*, L.G.D.J., Paris, 1905

Planiol, Marcel; Ripert, Georges - *Traité pratique de droit civil français*, 2e éd., t. VII, *Obligations*, 2eme partie, avec le concours de **P. Esmein, J. Radouant, G. Gabolde**, L.G.D.J., Paris, 1954

Planiol, Marcel; Ripert, Georges – *Traité pratique de droit civil français*, t. XI, *Contrats civils*, 2e partie, avec le concours d'**André Rouast, René Savatier, Jean Lepargneur**, L.G.D.J., Paris, 1932

Podaru, Ovidiu – *Actul administrativ. Repere pentru o teorie altfel*, vol. I, Hamangiu, București, 2011

Pop, Liviu – *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a II-a, Ed. Chemarea, Iași, 1996

- Pop, Liviu** - *Contribuții la studiul obligațiilor civile*, Universul Juridic, București, 2010
- Pop, Liviu** - *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. II, *Contractul*, Universul Juridic, București, 2009
- Pop, Liviu** – *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. I. *Regimul juridic general sau Ființa obligațiilor civile*, Ed. C. H. Beck, București, 2006
- Pop, Liviu; Popa, Ionuț-Florin; Vidu, Stelian** - *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Universul juridic, București, 2013
- Popa, E. A.** - *Les notions de debitum (Schuld) et d'obligatio (Haftung) et leur application en droit français moderne*, thèse, Paris, 1935
- Popa, Ionuț-Florin** - *Rezoluțiunea și rezilierea contractelor în Noul Cod civil*, Universul juridic, București, 2012
- Popescu, T.R., Anca, Petre** - *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Științifică, București, 1968
- Popovici, Adrian** – *La couleur du mandat*, Les Éditions Thémis, Montreal, 1995
- Pothier, Robert-Joseph** – *Traité des obligations*, éd. Siffrein, Paris, 1821, 2 tomes
- Pothier, Robert-Joseph** – *Traité du droit civil*, t. IV, *Traité du jeu*, éd. Pichon-Béchet, Paris, 1827
- Poughon, Jean-Marie** – *Histoire doctrinale de l'échange*, L.G.D.J., Paris, 1987
- Pufendorf (von), Samuel** - *Le droit de la nature et des gens*, t. 1, (trad. din latină J. Barbeyrac), Henry Schelte, Amsterdam, 1706
- Putman, Emmanuel** - *La formation des créances*, thèse, Aix-Marseille, 1987
- Reghini, Ionel; Diaconescu, Șerban; Vasilescu, Paul** – *Introducere în dreptul civil*, vol. II, Ed. Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2007
- Reghini, Ionel; Diaconescu, Șerban; Vasilescu, Paul** – *Introducere în dreptul civil*, ed. a 2-a, Ed. Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2008
- Ripert, Georges** – *La règle morale dans les obligations civiles*, 4e éd., L.G.D.J., Paris, 1949
- Rochfeld, Judith** – *Cause et type de contrat*, L.G.D.J., Paris, 1999
- Rouhette, Georges** – *Contribution à l'étude critique de la notion de contrat*, thèse, Paris, 1965
- Russell, Bertrand** – *Istoria filosofiei occidentale*, Humanitas, București, 2005
- Sarthou-Lajus, Nathalie**, *L'éthique de la dette*, P.U.F., Paris, 1997
- Sautonie-Laguionie, Laura** – *La fraude paulienne*, L.G.D.J., Paris, 2008
- Savatier, René** - *Des effets et de la sanction du devoir moral en droit positif français et devant la jurisprudence*, thèse, Paris, 1916, éd. Société Française d'Imprimerie et de Librairie, Paris, 1916
- Sériaux, Alain** – *Contrats civils*, éd. P.U.F., Paris, 2001
- Sériaux, Alain** – *Droit des obligations*, éd. P.U.F., Paris, 1992
- Sériaux, Alain** - *Le droit naturel*, P.U.F., 2e éd., Paris, 1999

- Sériaux, Alain** - *Le droit: une introduction*, Ellipses, Paris, 1997
- Sériaux, Alain** – *Droit des obligations*, 2e éd. P.U.F., Paris, 1998
- Siefert, Henry** - *Des obligations naturelles dans le droit civil français et dans le droit civil allemand*, thèse, Paris, 1915, éd. Librairie Arthur Rousseau, Paris, 1915
- Starck, Boris, Roland, Henri, Boyer, Laurent** - *Obligations*, t. 2, *Contrat*, 5e éd. éd. Litec, Paris, 1995
- Stătescu, Constantin; Bîrsan, Corneliu** - *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. All, București, 1998
- Supiot, Alain** – *Homo juridicus. Eseau despre funcția antropologică a dreptului*, Rosetti Educațional, București, 2011 (ed. M.D. Bob, trad. C.T. Burgă, D. Raț)
- Teodoresco, St.** - *Du jeu et du pari en droit privé français*, thèse, éd. P.U.F., Paris, 1931
- Terré, François** - *Introduction générale au droit*, 5e éd., éd. Dalloz, Paris, 2000
- Terré, François; Fenouillet, Dominique** - *Droit civil. Les personnes. La famille. Les incapacités*, 6e éd., Dalloz, Paris, 1996
- Terré, François; Simler, Philippe; Lequette, Yves** – *Droit civil. Les obligations*, 10e éd., Dalloz, Paris, 2009
- Thomas, Claude** - *Essai sur les obligations naturelles en droit privé français*, thèse, Montpellier, 1932, éd. Imprimerie de la Charité (Pierre Rouge), Montpellier, 1932
- Timbal, Prosper** - *Des donations rémunératoires en droit romain et en droit français*, thèse, Société Méridionale d'Impression, Toulouse, 1925
- Tourneau (Le), Philippe** – *La règle "Nemo auditur"*, thèse, Paris, 1969, L.G.D.J., Paris, 1970
- Tourneau (Le), Phillippe** - *Droit de la responsabilité et des contrats*, Dalloz Action, 2010/2011
- Troper, Michel** – *La philosophie du droit*, P.U.F., Paris, 2003
- Valory, Stéphane** - *La potestativité dans les relations contractuelles*, P.U.A.M., Aix-en Provence, 1999
- Valsecchi, Emilio** - *Il giuoco e scommessa, la transatione*, 2 ed., Giuffrè Editore, Milano, 1986
- Vasilescu, Paul** - *Regimuri matrimoniale. Parte generală*, Ed. Rosetti, București, 2003
- Vasilescu, Paul** – *Drept civil. Obligații*, Hamangiu, București, 2012
- Vasilescu, Paul** – *Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat*, Ed. Rosetti, București, 2003
- Velasco (de), José Ignatio Cano Martinez** - *La obligación natural*, Bosch ; Casa Editorial S.A., Barcelona, 1990
- Villey, Michel** - *La formation de la pensée juridique moderne* (éd. prés. par St. Rials et É. Desmons), P.U.F., Paris, 2003
- Villey, Michel** - *Philosophie du droit. Définitions et fins du droit. Les moyens du droit*, (rééd. par F. Terré), Dalloz, Paris, 2001

- Viney, Geneviève (dir. J. Ghestin)** - *Traité de droit civil. Introduction à la responsabilité*, 3e éd., L.G.D.J., Paris, 2007
- Viney, Geneviève; Jourdain, Patrice (dir. J. Ghestin)** - *Traité de droit civil. Les conditions de la responsabilité*, 3e éd., L.G.D.J., Paris, 2006
- Witz, Claude** - *Droit privé allemand*, vol. 1, *Actes juridiques, droits subjectifs. BGB, Partie générale. Loi sur les conditions générales d'affaires*, Litec, Paris, 1992
- Voci, Pasquale** - *Instituzioni di diritto romano*, quinta edizione, Giuffrè Editore, Milano, 1996
- Worms, René** - *De la volonté unilatérale considérée comme source d'obligations*, thèse, Paris, A. Giard, 1891
- Zénati-Castaing, Frédéric; Revêt, Thierry** - *Les biens*, P.U.F., Paris, 2008
- Zénati-Castaing, Frédéric; Revet, Thierry** - *Cours de droit civil. Obligations. Régime*, P.U.F., Paris, 2013
- ***(**Instituto Geografico De Agostini**) – *Enciclopedia de filosofie și științe umane*, Ed. All Educational, București, 2004
- ***(**Commission pour le droit européen du contrat**) - *Principes du droit européen du contrat*, vol. 2, par **G. Rouhette, I. de Lamberterie, D. Tallon. C. Witz**, Société de législation comparée, L.G.D.J., Paris, 2003

Studii, cronici, articole, note

- Albu, Ioan** – *Răspunderea civilă precontractuală*, Dreptul nr. 7/1993, p. 40
- Ancl, Pascal** – *Force obligatoire et contenu obligationnel du contrat*, RTDciv. 1999.771
- Ansault, Jean-Jacques** – *obs.*, Cass. civ., 1re, 3 oct. 2006, n. 04-14.388, *Du devoir de conscience générateur d'une obligation naturelle à l'obligation civile de payer des subsides!*, Revue Lamy Droit civil, nr. 33, déc. 2006, §2318, p. 43
- Athané, François** – *La dette entre don et devoir*, La mer gélée, Revue franco-allemande, création et critique – www.lamergelee.org, nr. 5/2003, *La Banque*.
- Atias, Christian** - *L'introuvable question de droit*, RTDciv.2010.243
- Atias, Christian** - *Le mythe du pluralisme civil en législation*, Revue de la recherche juridique. Droit prospectif, 1982, p. 249
- Aubert, Jean-Luc** – *Engagement par volonté unilatérale*, Rép. civ. Dalloz, mars 1998
- Avram, Marieta** - *Natura juridică a promisiunii publice de recompensă (premiu)*, Dreptul, nr. 6/2001, p. 19
- Aynès, Laurent** - *L'obligation de loyaté*, Archives de philosophie du droit, t. 44, 2000, *L'obligation*, p. 195
- Azzi, Tristan** - *Les relations entre la responsabilité civile délictuelle et les droits subjectifs*,

- Batiffol, Henri** - *La crise du contrat*, Archives de philosophie du droit, t. XIII, 1968, p. 13
- Bénabent, Alain** – *Jeu et pari*, J.-Cl. Civ., 5, 1985, Contrats aléatoires, art. 1965 à 1967, fasc. B
- Bergel, Jean-Louis** - *Différence de nature (égale) différence de régime*, RTDciv.1984.255
- Bout, Roger** - *Obligation naturelle*, Rép. civ. Dalloz, juin 1998
- Brenner, Claude** - *Acte*, Rép. civ. Dalloz, oct. 1999
- Bruguière, Jean-Michel** – *Droit et jeux: le double jeu*, Recueil Dalloz, 2000, nr. 30 (Point de vue)
- Brunschwig, Jacques; Sedley, David** - *Hellenistic philosophy*, în D. Sedley (coord.), *The Cambridge Companion to Greek and Roman Philosophy*, Cambridge University Press, 2006, p. 151 și urm.
- Bunescu, Ion; Bunescu, Iulia Andreea** – *notă*, Trib. București, sect. a V-a civilă, dec. nr. 352/R/16.03.2003, în Dreptul nr. 4/2005, p. 294
- Buta, Gheorghe** - *Noțiunea de acțiune civilă, cu succintă privire asupra noului Cod de procedură civilă*, în *Drept și drepturi – tradiție și modernitate, In honorem Ion Deleanu*, Universul juridic, București, 2013
- Capitant, Henri** – *note*, C.Ap. Montpellier, 16 déc. 1901, Recueil Dalloz.1907.II.Jurisprud., p. 241
- Carbonnier, Jean** - *Notes sur la prescription extinctive*, RTDciv.1952.171
- Carbonnier, Jean** – *La religion, fondement du droit?*, Archives de la philosophie du droit, t. 38, *Droit et religion*, Dalloz, Paris, 1994, p. 17-21
- Carbonnier, Jean** – *Droit et non-droit*, în *Flexible droit. Pour une sociologie du droit sans rigueur*, 8e éd., L.G.D.J., Paris, 1995, p. 7-47
- Carbonnier, Jean** - *Morale et droit*, în *Flexible droit. Pour une sociologie du droit sans rigueur*, 8e éd., L.G.D.J., Paris, 1995, p. 83-91
- Catricalà, Antonio** - *Accertamento (negozio di)*, în *Enciclopedia Giuridica*, I, Roma, 1988
- Chazal, Jean-Pascal** - *Léon Duguit et François Gény, Controverse sur la rénovation de la science juridique*, Revue Interdisciplinaire d'Études Juridiques, 2000, vol. 65, p. 85 și urm.
- Chazal, Jean-Pascal** - *Philosophie du droit et théorie du droit, ou l'illusion scientifique*, Archives de philosophie du droit, t. 45, 2001, p. 303
- Chazal, Jean-Pascal** - *Les nouveaux devoirs des contractants: est-on allé trop loin?*, în **Ch. Jamin, D. Mazeaud (dir.)**, *La nouvelle crise du contrat*, Dalloz, Paris, 2003, p. 99
- Chirică, Dan** - *Liberalitățile ca specie a actelor juridice*, Revista română de drept privat nr. 4/2008, p. 15
- Chirică, Dan** - *Donațiile deghizate și indirecte*, Revista română de drept privat, nr. 3/2009, p. 56
- Collin, Alexis** - *Du caractère volontaire du déclenchement de la compensation*, RTDciv.2010.229

- Constantinescu, Jac** – *notă*, C. Ap. Galați, 20 febr. 1923, P.R. 1924.II.4
- Cornu, Gérard** - *Du sentiment en droit civil*, în *L'art du droit en quête de sagesse*, P.U.F., Paris, 1998, p. 71 și urm.
- Costin, Mircea N.** - *Actul unilateral ca izvor de obligații*, S.U.B.B. *Iurisprudentia*, nr. 1/1988, p. 51
- Creutzig, Jürgen** - *Quelques remarques sur le problème de l'obligation abstraite*, Revue internationale de droit comparé, 1969, p. 373
- Crocq, Pierre** – *obs.*, Cass. com., 22 mai 2007, RTDciv.2008.333
- Dagorne-Labbée, Yannick** - *Confusion*, Rép. civ. Dalloz, sept. 2005
- Deak, Francisc** – *Regimul juridic al contractului de joc, cu privire specială asupra jocurilor de întrajutorare*, Dreptul 4/1994, p. 21
- Deleanu, Ion** - *Dreptul subiectiv și acțiunea civilă*, S.U.B.B. *Iurisprudentia*, nr. 2/1992, p. 69
- Deleanu, Ion** – *Opozabilitatea – considerații generale*, dreptul nr. 7/2001, p. 87
- Deleanu, Ion** - *Notă la dec. civ. nr. 1741/1990 a Curții Supreme de Justiție, secț. civ.*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, *Iurisprudentia*, nr. 1/2002, p. 57
- Deleanu, Ion** - *Loialitatea în perspectiva noului cod de procedură civilă*, Dreptul nr. 12/2012
- Deleanu, Ion; Deleanu, Sergiu** – *Considerații cu privire la clauza penală*, Pandectele Române, Supliment la nr. 1/2003, p. 113
- Delos, J. T** - *Le problème des rapports du droit et de la morale*, Archives de la Philosophie du Droit et de Sociologie Juridique, 1933, *Droit et morale*, Recueil Sirey, Paris, 1933, p. 84
- Deshayes, Olivier** – *note*, Cass. com., 22 mai 2007, Recueil Dalloz, 2007, p. 1999
- Diener, Pascal** – *notă*, Trib. de Grande Instance de Pontoise, 29 juin 1988, Recueil Dalloz, 1990, Jurispr., p. 42
- Doireau, Sidonie** – *notă*, Cass. civ., 1te, 21 nov. 2006, Revue Lamy droit civil, nr. 34/2007, §2352, p. 12
- Douchy, Méлина** – *La notion de non-droit*, Revue de la recherche juridique. Droit prospectif, 1992.4.205
- Dubois, Philippe; Paillet, Élisabeth** – *Incapables majeurs*, Rép. Civ. Dalloz, janvier 1994
- Dupeyroux, Jean-Jacques** - *Les obligations naturelles, la jurisprudence, le droit. Quelques réflexions en forme de bilan*, Mém. Jacques MAURY, t.II, Droit comparé. Théorie générale du droit et droit privé, éd. Librairie Dalloz et Sirey, Paris, 1960, p. 321
- Dupin** - *Dissertation sur la vie et les ouvrages de Pothier*, prefață la *Œuvres de Pothier*, nouvelle édition par Merlin, Librairie de Jurisprudence de J.-P. Roret, Paris, 1830
- Dupuis, Georges** - *Définition de l'acte unilatéral*, în *Recueil d'études en hommage à Charles Eisenmann*, Cujas, Paris, 1975, p. 205
- Falzea, Angelo** - *Accertamento, I, a) Teoria generale*, în *Enciclopedia del diritto*, I, Giuffrè Editore, Milano, 1958, p. 205-218

- Favero, Marc** – *De la notion de spéculation à une réforme de l'exception de jeu*, JCP (E), 2005.I.405
- Ferikh, Hassan** - *Le rapport des obligations naturelles à la morale ou La tendance objective de la jurisprudence*, Gaz. Pal. 7 janv. 1997, Doctr., p. 13.
- Flécheux, G.; Lustiger, J.-M.** - *La personne humaine*, Recueil Dalloz, 1995. Chron., p. 5
- Flour, Jacques** - *L'obligation naturelle*, Rapport de droit français, Travaux de l'Association Henri Capitant, 1952, p. 813-832.
- Frison-Roche, Marie-Anne** - *L'échange des consentements. Rapport de synthèse*, Revue de jurisprudence commerciale, nr. 11, 1995, p. 151
- Frison-Roche, Marie-Anne** - *Remarques sur la distinction de la volonté et du consentement en droit des contrats*, RTD.civ.1995.573
- Frydman, Benoît** - *Le projet scientifique de François Gény*, in *François Gény, mythe et réalités: 1899-1999. Centenaire de Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif*, Blais-Dalloz-Bruylant, 2000, p. 213 și urm.
- Gautier, Pierre-Yves** - *Jean Domat: l'un de ces messieurs de Port-Royal*, RTD.civ.1992.529
- George, Robert P.** - *Natural Law*, Harvard Journal of Law & Public Policy, Winter 2008, vol. 31, issue 1, p. 171
- Georgescu, Valentin Al.** - *Pandectismul în istoria generală a dreptului*, Pandectele Române, 1936.IV.73, reproduit în **V. Hanga, M. D. Bob**, *Curs de drept privat roman, op. cit.*, p. 77-86
- Ghestin, Jacques** – *La notion de contrat*, Recueil Dalloz, 1990. Chron.XXVII, p.147
- Ghestin, Jacques** - *Essai sur le droit, la morale et la religion*, in *Études J. Dupichot*, Bruylant, Bruxelles, 2004, p. 155
- Ghestin, Jacques** – *Les données positives du droit*, RTDciv.2002.11
- Giorgiani, Michele** - *Accertamento (negozio di)*. II, in *Enciclopedia del diritto*, I, Giuffrè Editore, Milano, 1958, p. 227-242
- Goicovici, Juanita** - *Compensația, obiect al judecării arbitrale*, Dreptul nr. 9/2005, p. 129
- Goyard-Fabre, Simone** – *La justice. Une problématique embarrassée*, Philopsis: Revue numérique, <http://www.philopsis.fr> (1.02.2013)
- Grimaldi, Michel** - *L'intention libérale*, 2e Conférence Roger Comtois de la Chaire du Notariat (23 sept. 2003), Thémis, Montreal, 2004
- Grua, François** – *Les effets de l'aléa et la distinction des contrats aléatoires et des contrats commutatifs*, RTDciv. 1983.263
- Grzegorzczak, Christophe** - *Obligations, normes et contraintes juridiques. Essai de reconstruction conceptuelle*, in **M. Troper, V. Champeil-Desplats, Ch. Grzegorzczak**, *Théorie des contraintes juridiques*, Bruylant-L.G.D.J., Paris, 2005, p. 25-42
- Hauser, Jean** - *Curatelle pour les prodiges: est-ce bien raisonnable?*, RTDciv. 2005.366
- Hébraud, Pierre** – *Rôle respectif de la volonté et des éléments objectifs dans les actes juridiques*, Mélanges Jacques Maury, t. II, Dalloz&Sirey, Paris, 1960,

- Hocquet-Berg, Sylvie** - *La transformation d'une obligation naturelle de reconnaissance en obligation civile (Cass. civ. 1re, 10 oct. 1995)*, Petites Affiches, 23 août 1996, p. 9
- Ionașcu, Traian** - *De la volonté dans la formation des contrats*, în *Recueil d'études sur les sources du droit en l'honneur de François Gény*, Thone, Liège, Sirey, Paris, 1934, p. 368 și urm.
- Jestaz, Philippe** - *Engagement par volonté unilatérale*, în *Les obligations en droit français et en droit belge. Convergences et divergences*, Bruylant, Bruxelles, Dalloz, Paris, 1994, p. 3
- Jestaz, Philippe** – *L'avenir du droit naturel ou le droit de second nature*, RTDciv.1983.233
- Jeuland, Emmanuel** - *L'énigme du lien de droit*, RTDciv.455
- Julienne, Maxime** – *Obligation naturelle et obligation civile*, Recueil Dalloz, 2009, Chronique, 1709
- Kauffmann, R.** - *De l'utilité et des effets d'une clause potestative: La clause de retour à meilleure fortune dans les abandons de créances amiables et concordataires*, Recueil Dalloz, 1982. Chron. XXI, p. 129-130
- Kayser, Pierre** - *Essai de contribution aux notions de droit, de justice et d'équité*, Revue de la recherche juridique, Droit prospectif, 2001-1, p. 15-56
- King, William** - *Game Theory: An Introductory Sketch*, disponibilă la <http://william-king.www.drexel.edu/top/eco/game/game-toc.html> (20.06.2006)
- Krampe, Christoph** - *Obligation comme bien. Droit français et allemand*, Archives de philosophie du droit, 2000, t. 44, *L'obligation*, p. 205 și urm.
- Kornprobst, Emanuel** - *Les donations rémunératoires. La conception civile à l'épreuve de la fiscalité*, J.C.P. (N), 1995 I, Doctr., p. 726
- Kornprobst, Marie** - *Aliments*, Rép. civ. Dalloz, janv. 2005
- Labbé, Xavier** - *Esquisse d'une définition civiliste de l'espèce humaine*, Recueil Dalloz, 1999. Chron. p. 437
- Lagarde, Xavier** – *Réflexions sur le fondement de l'article 931 du code civil*, RTDciv.1997.25
- Lambert-Faivre, Yvonne** - *L'évolution de la responsabilité civile d'une dette de responsabilité à une créance d'indemnisation*, RTDciv.1987.1
- Larribau-Terneyne, Virginie** – *Où l'obligation naturelle vaut mieux que l'action fondée sur l'enrichissement sans cause*, Droit de la Famille, févr. 2006 (comm.) nr. 24, p. 16
- Libchaber, Rémy** – *Les contours nouveaux de l'exception de jeu*, note, Cass.civ., 1re, 30 juin. 1998, Recueil Dalloz 1999, Somm., p. 112
- Libchaber, Rémy** – *notă*, Cass.civ., 1re, 10 oct. 1995, Recueil Dalloz 1996, Somm., p.120
- Libchaber, Rémy** – *notă*, Cass.civ., 1re, 30 juin 1998, Recueil Dalloz 1999, Somm., p. 112
- Libchaber, Rémy** - *Où en est l'engagement unilatéral de volonté?*, Recueil Dalloz, 1999. Somm., p. 109

- Livet, Pierre** - *Obligation et théorie des jeux*, Archives de philosophie du droit, t. 44, *L'obligation*, Dalloz, Paris, 2000, p. 163
- Loiseau, Gregoire** - *De l'obligation naturelle à l'obligation civile: l'entremise de l'engagement par volonté unilatérale*, Recueil Dalloz, 2005 Jurispr., p. 1393
- Loiseau, Grégoire** - *Réflexion sur la nature juridique du paiement*, J.C.P. (G) 2006.I (Doctr.).171, p. 1789
- Mazzoni, Cosimo Marco** - *Le don, c'est le drame. Le don anonyme et le don despotique*, RTDciv. 2004.701
- Marraud des Grottes, Gaëlle** - *obs.*, Cass. civ., 1re, 10 mai 2006, n. 04-19.099, Revue Lamy Droit civil, juillet-août 2006, 2150, p. 46
- Martin, Didier** - *Constitution de dot*, J.cl. civ., Communauté légale, art. 1438 à 1440, fasc.35
- Martin, Raymond** - *Aller et retour de Kelsen à Aristote*, RTDciv.1997.387
- Martin, Xavier** - *L'insensibilité des rédacteurs du Code civil à l'altruisme*, Revue historique de droit français et étranger, 1982, p. 589
- Marty, Gabriel** - *L'obligation naturelle, étude de droit français*, Ann. de la Faculté de Droit de Toulouse, 1960, t. VIII, fasc. 1, p. 45
- Maury, Jacques** - *Cause*, Rép. Civ. Dalloz, 1970
- Mauss, Marcel** - *Essai sur le don. Forme et raison de l'échange dans les sociétés archaïques*, Année sociologique, nouvelle série, t. I (1923-1924), p. 30-186.
- Mayer, Hugnette** - *Jeux et exception de jeu*, JCP, 1984.I.3141
- Mazeaud, Denis** - *Une volonté solitaire peut engendrer un lien de droit à la charge de celui qui l'exprime avec fermeté et précision*, Recueil Dalloz, 1997. Somm., p. 168
- Mazeaud, Henri** - *L'«absorption» des règles juridiques par le principe de la responsabilité civile*, Recueil Dalloz, 1935.chron.5
- Mazzoni, Cosimo Marco** - *Le don, c'est le drame. Le don anonyme et le don despotique*, RTDciv.2004.701(variétés)
- Mercadal, Barthélémy** - *Reconnaître: reconnaissances et actes recognitifs*, RTDciv.1963.481
- Mestre, Jacques** - *obs.*, Cass. civ., 1re, 16 juillet 1987, RTDciv.1988.133
- Mestre, Jacques** - *obs.*, Douai, 10 févr. 1993, RTDciv.1995.887
- Mestre, Jacques** - *L'engagement unilatéral a tiré le gros lot...*, *obs.*, Cass. civ., 1re, 28 mars 1995, RTDciv.1996.397
- Mestre, Jacques; Fages, Bertrand** - *obs.*, Cass. com., 30 mars 2005, RTDciv.2005.599
- Mestre, Jacques; Fages, Bertrand** - *Des limites de la confusion*, *obs.*, Cass. civ., 3e, 2 oct. 2002, RTDciv.2003.300
- Michaélidès-Nouaros, G.** - *L'évolution récente de la notion de droit subjectif*, RTD.civ.1966.216

- Mirabelli, Giuseppe, Puccinini, Silvia** - *Dialoghi in tema di liberalità*, în *Scintillae Iuris, Studi in memoria di Gino Gorla*, vol. III, Giuffrè Editore, Milano, 1994, p. 1941
- Molfessis, Nicolas** - *L'obligation naturelle devant la Cour de cassation: remarques sur un arrêt rendu par la première Chambre civile, le 10 octobre 1995*, Recueil Dalloz 1997 I. Chron., p. 85
- Monateri, Giuseppe** – *Règles et technique de la définition dans le droit des obligations et des contrats en France et en Allemagne: la synecdoque française*, RIDC I/1984, p.7
- Moore, Benoît** - *La théorie des sources des obligations: éclatement d'une classification*, Revue Juridique Thémis, 2002, t. 36, p. 689, www.themis.umontreal.ca (14.07.2013)
- Moore, Benoît** - *La classification des sources des obligations: courte histoire d'une valse-hésitation*, Revue Juridique Thémis, 2002, t. 36, p. 275, www.themis.umontreal.ca (14.07.2013)
- Moore, Benoît** - *De l'acte et du fait juridique ou d'un critère de distinction incertain*, Revue Juridique Themis, t. 31, 1997, p. 277, www.themis.umontreal.ca (14.07.2013).
- Mouralis, Jean-Louis** – *notă*, C.Ap. d'Aix-en-Provence, 30 nov. 1994, Recueil Dalloz 1996, Jurispr., p.36
- Mouralis, Jean-Louis** – *notă*, Cass. crim., 15 nov. 1993, Recueil Dalloz, 1995 Jurispr., p.302
- Mouralis, Jean-Louis** – *notă*, Cass. civ., 2e, 28 juin 1995, Recueil Dalloz, 1996.180
- Munteanu, Ioana Romana** - *Cauza liberalităților*, S.U.B.B. (Jurisprudentia) nr. 2/2003, p. 118
- Naurois (de), L.** - *Obligation juridique et obligation morale*, Mélanges Louis Falletti, Dalloz, Paris, 1971, p. 423
- Nicod, Marc** – *notă*, Cass civ., 1re, 22 juin 2004, Recueil Dalloz, 2004 Jurispr., p. 2953
- Oppetit, Bruno** – *L'engagement d'honneur*, Recueil Dalloz, 1979, chron., p. 107
- Parisoli, Luca** – *Science normative et perfection spirituelle dans l'école franciscaine*, Archives de philosophie du droit, 2000, t. 44, *L'obligation*, p. 69
- Perlingieri, Pietro** - *Le vicende dell'obbligazione naturale*, Rivista di diritto civile (Padova), 1969, p. 356
- Picod, Yves** - *Remise de dette*, Rép. civ. Dalloz, sept. 2006
- Pignarre, Genevieve** – *notă*, Cass. civ., 1re, 10 oct. 1995, Recueil Dalloz, 1997. Jurispr., p. 155
- Planiol, Marcel** - *L'assimilation progressive de l'obligation naturelle et du devoir moral*, Rev. crit. législ. et jur. 1913.152
- Pop, Liviu; Vidu, Stelian** - *Reglementarea fideiuziunii în textele Noului Cod civil*, Revista Română de Drept Privat, nr. 2/2011, p. 194
- Pop, Liviu** - *Încercare de sinteză a principalelor teorii referitoare la fundamentele contractului, cu privire specială asupra teoriei autonomiei de voință și*

teoriei solidarismului contractual, Revista Română de Drept Privat, nr. 5/2007

- Posner, Richard A.** - *The Problematics of Moral and Legal Theory*, Harvard Law Review, vol. 111, May 1998, no. 7, p. 1638-1710
- Poughon, Jean-Michel** – *Une constante doctrinale: approche économique du contrat*, Droits (Revue française de théorie juridique), t. 12, 1990, p. 47
- Radu, Mihnea-Dan** - *Răspunderea delictuală în reglementarea legii Aquilia*, Fiat Justitia, nr. 2/2003, p. 12-22.
- Reghini, Ionel** - *Considerații privind drepturile potestative*, Pandectele Române nr. 4/2003, p. 236
- Rizoiu, Radu** - *Asupra unei abordări funcționale a scrisorii de garanție bancară cu privire specială asupra garanției independente. Noțiune*, Curierul Judiciar nr. 5/2004, p. 87
- Rizoiu, Radu** - *Asupra unei abordări funcționale a scrisorii de garanție bancară cu privire specială asupra garanției independente. Efecte*, în Curierul Judiciar nr. 10/2004, p. 111
- Robert, Pierre** – *Les origines de la répression des jeux en droit anglo-saxon: le contrôle de l'Homo ludens dans l'Angleterre du XIVe au XVIe siècle*, Le jeu: un paradigme pour le droit, sous la direction de François Ost et Michel van der Cherchove, éd. L.G.D.J., Paris, 1992, p.
- Rochfeld, Judith** – *Cause*, Rép. Civ. Dalloz, janv. 2005
- Rotondi; Mario** - *Considérations en „fait” et en „droit”*, RTDciv.1977.2.
- Rouvière, Frédéric** - *L'obligation comme garantie*, RTDciv.2011.1
- Sériaux, Alain** - *Heurs et malheurs de l'esprit de système: la théorie du patrimoine d'Aubry et Rau*, în **J.-M. Poughon (dir.)**, *Aubry et Rau. Leur oeuvres. Leur enseignements*, Presses Universitaires de Strasbourg, Strasbourg, 2006, p. 79
- Sériaux, Alain** - *Pluralisme juridique et droit naturel*, Revue de la recherche juridique. Droit prospectif, 1993.2.585
- Sériaux, Alain** - *La notion juridique de patrimoine. Brèves notations civilistes sur le verbe avoir*, RTDciv.1994.801
- Sériaux, Alain** - *L'engagement unilatéral en droit positif français actuel*, în **C. Jamin, D. Mazeaud (dir.)**, *L'unilatéralisme et le droit des obligations*, L.G.D.J., Paris, 1999, p. 7
- Sériaux, Alain** – *Question controversée: la théorie du non-droit*, Revue de la recherche juridique. Droit prospectif, 1995.1.13
- Sériaux, Alain** – *Conception juridique d'une opération économique: le paiement*, RTDciv.2004.225
- Sériaux, Alain** – *La notion de contrat synallagmatique*, în *Le contrat au début du XXIe siècle. Études offertes à Jacques Ghestin*, L.G.D.J., Paris, 2001, p. 777
- Sève, R.** - *Déterminations philosophiques d'une théorie juridique: La théorie du patrimoine d'Aubry et Rau*, Archives de philosophie du droit, t. 24, *Les biens et les choses en*

droit, 1979, p. 247

Souriaux, Jean-Louis - *Pothier ou le Sphinx d'Orléans*, Droits (revue française de théorie, de philosophie et de culture juridiques), t. 39, 2004, p. 69

Stoica, Valeriu - *Drepturi patrimoniale atipice*, Dreptul nr. 3/2003, p. 33

Testu, Frédéric-Xavier – *Les glossateurs*, RTDciv.1993.279

Théry, Philippe – *obs.*, Cass. com., 22 mai 2007, RTDciv.2007.805

Thibierge-Guelfucci, Catherine - *Libres propos sur la transformation de droit des contrats*, RTD.civ.1997.357

Tourneau (Le), Philippe – *Le Code civil et le jeu*, La vie judiciaire, 5 au 11 févr. 1973, p. 1

Tourneau (Le), Philippe – *UBU et le P.M.U.*, La vie judiciaire, 8 au 14 janv. 1973, p. 11

Vasilescu, Paul – *Manifestări de voință non-juridice*, Pandectele Române – 140 de ani de la nașterea lui Constantin Hamangiu (1863-1932). Culegere de studii, Supliment la nr. 1/2003, p. 239

Vasilescu, Paul - *Légitimité et inégalité en matière civile*, ARCHES, Revue Internationale de Sciences Humaines, t. 8, 2005, <http://www.arches.ro>. (cit. la 10.05.2013)

Vasilescu, Paul – *Un chip al postmodernismului recent: dreptul consumatorului*, în P. Vasilescu (coord.), *Consumerismul contractual. Repere pentru o teorie generală a contractelor de consum*, Ed. Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2006, p. 1

Veaux, Daniel – *Obligations naturelles*, J.-Cl. civ., art. 1235 à 1248, fasc. 10

Vialatte, Thérèse - *De l'effet extinctif de la réunion sur une même tête de qualités contraires et ses limites*, RTDciv.1978.567

Villey, Michel - *Métamorphoses de l'obligation*, Archives de Philosophie du Droit, t. XV, *Philosophies du Droit Anglaises et Américaines et diverses essais*, CNRS, Sirey, 1970, p. 287

Visscher, Fernand (de) – *Les origines de l'obligation «ex delicto»*, Revue historique du droit français et étranger, 1928, p. 335

Vivant, Michel - *Le fondement juridique des obligations abstraites*, Recueil Dalloz, 1978.I.Chron..IX, p. 39

Zénati, Frédéric - *Pour une rénovation de la théorie de la propriété*, RTD.civ.1993.305

Zénati-Castaing, Frédéric - *La propriété, mécanisme fondamentale du droit*, RTDciv.2006.445

Zweigert, Konrad - *Du sérieux de la promesse. Remarques de droit comparé sur la distinction des actes qui obligent de ceux qui n'obligent pas*, Revue internationale de droit comparé, 1964, p. 33-44